Ч. 18. Pocztowa należytość opłacono ryczałtem. Львів, неділя 28. квітня 1929. Рік XXXI.

Виходить що тижня в неділю.

Адреса редакції і адміністрації: „Свобода“, Львів, Ринок 10, II. пов.

СВОБОДА

СЕЛЯНСЬКА ГАЗЕТА

Орґан Українського Національно-Демократичного Обєднання.

ПЕРЕДПЛАТА виносить в краю: місячно 80 сот., чвертьрічно 2 зол. 20 сот. В Америці 2 дол. річно. Зміна адреси 50 сотиків. Поодиноке число коштує 20 сот.

Телеф. Редакції: 29-41.

Телеф. Друкарні: 29-26.

Політика і господарство.

„Політика“ зачалася на світі тоді, коли люде почали орґанізовано добиватися кращого життя, — коли вони почали суперничати за кращі господарські (економічні) умовини істнування. І тому від найперших часів, які записала історія, політика і економіка (народнє господарство) все були з собою нерозривно звязані. Адже всі самостійницькі стремління підяремних народів мають у своїй основі бажання зискати найкращі матеріяльні, господарські, умовини життя; добиватися політичної самостійности пре народи свідомість, що найкращий економічний розвиток істнує у власній державі. Так само пануючі народи свою господарську висшість усе використовують для цілей своєї політики. Так воно було, є і так буде, і коли котрийнебудь політик нехтує господарськими справами або й зовсім їх не знає і про них не думає, тоді це взагалі жадний політик! Жорстоко теж мститься в історії, коли розпутані війною пристрасти спихають на заднє місце господарські справи, а паморочать уми виключно „політикою“.

Так було наприклад з останною світовою війною і заключеним після неї версайським миром. Там, у Версалі під Парижем, воєнні побідники мали лише одну ціль: знищити побіджених. Вони рішили знищити Австрію і Німеччину так, щоби ті ніколи не могли дійти до якоїнебудь сили. І тому постановили знищити їх нетільки військову, але й господарську (економічну) силу. Але ось швидко показалося, що тодішня політична ненависть засліпила їх господарський розум. Бо маленька післявоєнна Австрія стала взагалі нездатна до життя, — теж саме Німеччині грозило страшне банкроцтво. І тоді пророчисто виявилася ще одна правда, на яку у Версалі призабуто: що істнує у цілому світі певна господарська спільнота, істнує певна спільність господарських інтересів, і руїна одного члена великої світової рідні потягає за собою страшні господарські наслідки і для інших членів. Таким робом ті самі побідники мусіли для власного вже добра мерщій помагати маленькій збіднілій Австрії поставити на ноги нову власну валюту (грошеву систему), зрівноважити державний буджет, зрівноважити торговельний і грошевий оборот (білянс). Але ще більше мороки було і по нинішній день є і довго-довго буде ще з Німеччиною. Показалося, що економічно сильна Німеччина потрібна передовсім для того, щоби вона мала звідки заплатити воєнне відшкодування побідникам. Це відшкодування іде в двох напрямках: відбудувати знищену війною Бельґію і велику частину Франції та повернути Америці (Зєдиненим Державам) довги, які затягнули підчас війни держави „антанти“ (Анґлія, Франція, Бельґія і Італія).

Тягарі, наложені на Німеччину мировим договором, показалися швидко не по силам Німеччини. Франція гадала силоміць забрати гроші і зайняла військом найбогатшу промислову округу Поруря (над рікою Рур); однак військова окупація і чужинна насильна контроля над тамошнім німецьким промислом (його продукцією) довели замісць до добуття скарбів — до повільного засипання самого джерела богацтва, себто до руїни Поруря. І ось в 1924 році прийшло вперве після війни до добровільної згоди поміж побідними державами і Німеччиною у справі воєнного відшкодування. Це була т. зв. льондонська умова. Ця льондонська умова не визначила остаточної суми, яку німці мають заплатити, лише зробила її залежною від господарського розвитку Німеччини, а покищо визначила приблизно річні сплати, які мали сягати до 1960-го року. В мин. році німці заплатили напр. 2 і пів міліярда зол. марок титулом сплати відшкодувань! І ось виринула необхідність знову перевірити цю умову, бо показалося, що Німеччина, хоч і дістала величезні американські кредити й швидко відбудувалася господарськи, всетаки не має сили таких величезних відшкодувань платити.

Від вісьмох тижнів тягнуться у Парижі наради саме над новим управильненням цієї справи. В останніх днях ці наради були раптом перервані, а сталося це так, що цілий світ аж ахнув! Сталося ось що: у відповідь на французькі пропозиції, що німці, мовляв, мають ще 58 літ платити відшкодування, яке разом винесе 40 міліярдів золотих марок (близько 100 міліярдів польських золотих!). Німці заявили, що вони можуть заплатити лише 26 міліярдів і протягом 37 літ, однак під умовою, що Німеччині дадуть можливість отримувати дешеві сирівці, які втратила з утратою кольоній і хлібні продукти, яких нині бракує у Німеччині наслідком утрати східних провінцій у користь Польщі! Іншими словами — німці при суто-господарських переговорах натякнули на справу суто-політичну: *ревізію політичних границь, визначених версайським договором!*

Натяк німецьких делеґатів у Парижі на потребу звороту Німеччині Поморя, яке нині належить до Польщі, викликав у цілій польській пресі великий крик. Бо це справді для Польщі подія величезної ваги. Не диво,що вона відразу усунула в тінь всі внутрішні політичні польські справи, як боротьба уряду з соймом і т. д. Показалося ще раз, як страшенно справи господарські звязані з політичними і як трудно їх відділити.

Самоврядне судівництво.

З днем 4. квітня ц. р. війшов в життя ухвалений соймом закон з 16. лютого ц. р., що привертає громадам в Галичині право *доходити і карати дрібні провини*, а всім громадам в Польщі дає право користати *на цілі суспільної опіки з грошевих кар*, вимірених у карно-адміністраційнім поступованню. Особливо громадським урядам Галичини привертає цей закон ті широкі управнення, які вони мали в поліційній ділянці.

На основі закона, обовязуючого в Галичині, громадський уряд мав обовязок доходити і карати провини: 1) у всіх справах місцевої поліції, управильнених розпорядками громадських рад і тимчасовими розпорядками начальника громади; 2) в справі огневої поліції, 3) в справах полевої поліції, управильнених законом про охорону полевої власности, нищення перстенцю (канянки), бурянів і пільних миший, 4) в справі охорони звірят; 5) в справі нагляду над службодавцями і слугами; 6) в справі порядку, спокою і публичної приличности (згіршуюче поведення в публичних місцях, уладжування публичних музик без дозволу громадського уряду, отвирання шинків в забороненім часі); 7) в справі віроісповідної охорони (забурення богослуження або святочних процесій).

У всіх тих випадках доходження вів начальник громади, а кару накладав при спвучасти *двох присяжних*. Минулого року відобрано громадам ті права, а привернув їх назад закон з 19. лютого ц. р. Наслідком того від 4. квітня ц. р. всі громади в Галичині мають знову *право судити провини в обсязі, в якім мали давнійше.*

Однак закон з 19. лютого ц. р. завів кілька змін, а саме:

1) Право доходити і карати провини належить тепер до самого начальника громади *без співучасти присяжних.*

2) Начальник громади видає карні накази, в котрих має право вимірити кару, передбачену в ухвалі громадської ради, однак не висшу як 50 золотих і не висшу як 3 дні арешту.

3) Карні накази видає начальник громади *без переведення розправи* на підставі донесення влади або урядових чинників (напр. поліціянта, полевого сторожа і т. п.) або на підставі власного спостереження. Коли проти наказу буде внесений спротив, начальник громади має передати справу старостову і воно має рішати.

Тому що начальник громади видає накази в заступстві старости, перестали тепер обовязувати приписи громадського закона, на основі котрих карні рішення в справі духовних, учителів, державних урядників або послів начальник громади мав предкладати старості до попереднього розгляду і затвердження. Тепер таких наказів *не треба старості предкладати.*

4) В справах, в котрих рішати треба про відшкодування, начальник громади може видавати карний наказ, коли шкода не виносить квоти 30 золотих.

Крім тих всіх випадків воєвода може уповажнити начальника громади до накладання кар і в таких випадках, в котрих це право прислугувало старості.

Вкінци закон з 19. лютого ц. р. постановляє, що грошеві кари накладані начальниками громад або старостами, оскільки справа наслідком спротиву була звернена до староства, будуть іти до *громадської каси і мають бути ужиті на цілі суспільної опіки.*

Новий закон поширює, як бачимо, обмежений обсяг громадського самоврядування, та ходить тільки о те, щоби начальники громад виконували як слід свої права і *не допускались зловживань.*

Голос „Рідної Школи“.

З Головної Управи „Рідної Школи“ пишуть нам:

Ще мабуть в памяти українського громадянства розпучливі відозви Головної Управи „Рідної Школи“ з початком біжучого (1928-29) шкільного року з причини важкої фінансової кризи, яку переживало Товариство.

Якщо зважиться, що Централя вступила в новий шкільний рік з готівкою 3.746.88 зол., маючи до вирівнання кількамісячні залеглости учительських платень і до сплачення довгів на 105.908.89 зол., то голос трівоги за вдержання поважних добутків на полі приватного шкільництва треба вважати зовсім оправданим. Щоби

дати бодай зачети на платні, затягнено новий довг 18.103 зол., отже довги зросли до суми 124.011.89 зол.

В тому важному положенні прийшло українське громадянство „Рідній Школі“ з матеріяльною допомогою більшими численнійшими датками й уможливило Головній Управі прийти до деякої фінансової рівноваги та колядою і американськими жертвами сплатити 71.653.63 зол. довгів. Усеж таки остало ще до сплачення 52.358.26 зол. довгів.

Зіставлення приходів і видатків за час від 1. вересня 1928 р. до 31. березня 1929 представляється ось як:

ПРИХОДИ:

Готівка з 31. серпня 1928	3.746.88
Жертви з краю разом з колядою	132.649.50
Жертви із заграниці (в тім Америка 8.424.74 долярів)	77.793.98
Членські вкладки і ріжні	1.443.20
Шкільні оплати	37.669.85
Довги затягнені з початком шкільн. року 1928-29	18.103.00
	271.406.41

РОЗХОДИ:

Школи	161.023.26
Адміністрація (платні службовиків, поїздка і кошти делеґатури в Америці, сусп. обезпечення, друки, оголошення, порторія, чинш, опал, орґан, поїздки й інше	35.396.61
Відсотки від позичок	5.604.65
Зворот довгів	71.653.63
	273.678.15

З повищого зіставлення видко, що всіх приходів по кінець березня ц. р. не вистало на покриття всіх видатків по кінець тогож місяця і для вирівнання позичила Головна Управа в Земельному Банку 2.000 зол., а на виплату зачетів на побори за місяць квітень ц. р. затягнула рівнож в Земельному Банку 9.000 зол. довгу. У квітні ц. р. не вплинуло настільки жертв, щоб можна було вирівняти ті недобори; до їхнього вирівнання треба ще біля 6.000 зол. На виплату платень за травень ц. р. нема в касі Головної Управи ніякої готівки, а „перший“ вже за плечима.

Причина отсього стану та, що після „коляди“ жертвенність в лютім і березні ц. р. дуже обнизилася, ба, й у квітні не видко підвишки.

Повище перегляднє касове зіставлення Головної Управи „Рідної Школи“ подаємо отсим до відома українському громадянству в надії, що воно свій хвилевий недогляд доповнить *збільшеною писанкою на „Рідну Школу“* й уможливить Централі задержати рівновагу в буджеті.

Всі інші товариства чи установи можуть свою діяльність поширювати або звужувати відповідно до їх приходів, без важких наслідків для загалу. Одна „Рідна Школа“ не може достроюватися своєю діяльністю до хвилевих матеріяльних впливів, а мусить мати засоби щонайменше на вдержання і ведення бодай істнуючих вже шкіл. Чейже не можна навіть уявити собі такого страшного в наслідках випадку, щоби з власної вини українського народу, себто з причини недостачі засобів, закривати наші приватні школи і передавати українські діти до чужих шкіл... Тому жертви на „Рідну Школу“ мусять бути постійні, бо видатки є постійні і необхідні.

В часі збільшеного наступу на наше українське шкільництво, мусить українська суспільність здвоїти сили й енерґію до гідної оборони свого молодого покоління. А в першій мірі мусить дати „Рідній Школі“ потрібні матеріяльні засоби, бож „Рідна Школа“ спирається тільки на власні сили українського народу.

Надіємося, що українське громадянство, українські товариства й установи сповнять свій обовязок.

З орґанізац.йного руху.

Дня 18. березня ц. р. відбулася довірочна нарада делеґатів судового гусятинського повіту в Копичинцях. На 25 сіл явилися делеґати з 21 громад. Нарадою проводив голова Пов. Нар. Комітету Копичинеччини о. Анатоль Малиновський з Чабарівки. Звіт з діяльности Української Парляментарної Репрезентації склав посол Іван Заваликут, який переповів всю діяльність послів і сенаторів Національного Обєднання, представив сучасне політичне і господарське положення та пояснив зміст проєкту конституції, внесений бльоком ББ і проєкт конституції лівиці. Орґанізаційний реферат виголосив п. Шмата, вказуючи на конечність трівкої партійної орґанізації як вести всю орґанізаційну роботу на селі, як приєднювати членів і збирати партійний податок. Після дискусії зібрані одобрили новий орґанізаційний плян поданий референтом. Про господарку повітового виділу говорив посол Заваликут, що зреферував ще шкільну справу, вказуючи, як слід боротися за рідне шкільництво. На нараді порішено також зайнятися пляновою орґанізацією жіноцтва і доручено повітовій партійній управі запросити на орґанізаторку п. Марію Вигнанську.

Подібна партійна нарада для судового повіту Копичинці відбулася дня 29. березня ц. р. з тим самим порядком нарад. Мимо дуже поганої дороги, прибули делеґати від 17 громад. На обох нарадах ухвалено повне довіря та подяку Українській Парляментарній Репрезентації, а зокрема послови Іванови Заваликутови за дотеперішню діяльність.

Заборона господарської вистави.

Краєве господарське товариство „Сільський Господар“ внесло ще в серпни минулого року до міністерства торговлі і промислу в Варшаві подання на дозвіл влаштувати у Львові українську промислово-рільничу і торговельну виставу в місяци вересни 1929 р.

Заслуги „Сільського Господаря“ для піднесення хліборобської культури на наших землях загально відомі і здавалось, що його діяльність стрінеться в урядових колах не тільки з признанням, але й підтримкою. Так діється у всіх державах, що дбають за матеріяльний добробут своїх горожан і скріплення власної хліборобської продукції. Хліборобські орґанізації користаються там особлившою опікою та матеріяльною допомогою уряду.

На диво, діяльність „Сільського Господаря“ не знаходила ніколи належної оцінки польських урядових чинників. Українська хліборобська орґанізація здана на власні сили, хоч подібні польські орґанізації дістають з державних фондів велику допомогу. Навіть соймова польська більшість відмовила „Сільському Господареви“ допомоги з грошей, на які йдуть податки також українських хліборобів. А отсе найновійший зразок відношення польського уряду до „Сільського Господаря“. Міністерство промислу і торговлі *не позволило йому влаштувати господарської вистави у Львові!*

Так діється в хліборобській державі, що має 70 процент хліборобського населення.

Німеччина проти Польщі.

Весь світ говорить тепер про справу воєнних відшкодовань, які має заплатити Німеччина своїм переможцям у світовій війні. А властиво не так про самі відшкодовання, як про виступ німецького делеґата д-ра Шахта на т. зв. репараційній конференції в Парижи. Він заявив, що Німеччина не може більше заплатити понад те, що від себе предложила. Більше моглаб дати тільки тоді, коли Німеччині звернуть Поморя, Познанщину, Шлеськ і деякі кольонії.

Ці слова викликали в інтересованих державах велике обурення, найбільше в Польщі. Всі польські ґазети переповнені атаками на Німеччину, якій закидують, що вона хоче війни. По містах гремлять віча з протестами, йдуть маніфестаційні походи. Анґлійський делеґат Ревельсток умер зі зворушення на удар серця, а Франція грозить Німеччині новою військовою акцією над Реном.

Що могло спонукати Німеччину до такого сміливого виступу, що перечеркує постанови післявоєнних договорів і нарушує державний стан посідання Польщі? Кажуть, що Німеччина грає на проволоку, хоче відволічи рішення справи, бо заноситься на політичні події, корисні для неї. За кілька тижнів відбудуться в Анґлії парляментарні вибори, що правдоподібно принесуть побіду партії праці та лібералам, які прийдуть до державної керми і змінять основно відношення до Німеччини в її користь. Не виключене, що й у Франції прийдуть до влади соціялісти, також у користь для Німеччини. В додатку Німеччина чує за собою підтримку Америки. Американський делеґат на париській конференції зложив заяву, що німецький плян воєнних відшкодовань є зовсім розумний і вистарчаючий.

Покищо Німеччина старається недопустити до зірвання репараційних (в справі відшкодовань) переговорів і каже, що слова Шахта щодо звороту земель є тільки його особистим поглядом, а німецький уряд є за втриманням теперішних границь.

Гра в піжмурки.

Велика світова війна, що скінчилась розвалом Росії та осередних держав, не причинилася зовсім до впорядкування міжнародніх відносин. На місце давних суперництв і спорів прийшли нові, що ускладнюються все більше і грозять новим розливом крови. Держави зброяться навипередки, а щоби закрити свою роботу або перешкодити чужій, радять від часу до часу над способами вічного мира, зобовязуються не воювати або більше не зброїтися. Розуміється, що це зовсім не спиняє їх зброїтись на всякий випадок і готовитись до війни.

В Женеві радить тепер комісія зложена з представників 34 держав, над підготовкою великої конференції в справі роззброєння. Таких конференцій було вже кілька, а ніодна не посунула справи роззброєнь ані на крок. Ніодна держава не хоче бути слабшою від другої, а найбільше гороїжиться Анґлія та Америка, дві тепер головні суперниці за панування над морями. На остатній нараді висунено кілька проєктів, що мають на меті обмежити зброєння. Найдальше йшов більшовицький, але його не приняли. Так само відкинули турецький проєкт. Вкінци заговорила й Америка, але так, щоби тільки допечи Анґлії. І так крутиться все в колісце. То певне, що конференція не доведе ні до чого, а хиба покаже ще раз, хто є за війною, а хто за миром.

Українська справа в англійськім парляменті.

Дня 26. березня ц. р. полк. Мельон поставив в анґлійськім парляменті запит до міністра заграничних справ Чемберлєна в справі національних меншостей. Він спитав, чи Чемберлєн готов звернути увагу Ради Союза Народів на трактування української і білоруської національної меншости в Польщі, яке є суперечне з 12-ою статтею меншостевих договорів, і причинитися до успішнішого виконування цих договорів.

На це Чемберлєн відповів: „Я не приготований, щоби згодитися з твердженням, немов би трактування тих меншостей вимагало інтервенції на основі 12-ої статті меншостевих договорів, але розгляну всі вістки, які посол предложить в тій справі“.

Дальше спитав пос. Мельон, чи не є фактом, що німецькі і мадярські меншости мають достаточну оборону від відповідних урядів, зате українські і білоруські меншости не мають сили на свою оборону, і тому чи не було би можливим перед скликанням конференції в справі національних меншостей зажадати звідомлення від анґлійського посла у Варшаві?

Чемберлєн відповів на те: „Не бачу ніякої причини розпочинати таку акцію в теперішній хвилі. Але якби інтерпелянт схотів предложити мені які факти, що потвердилиб його домагання, то я радо їх розгляну“.

Обтяження данинами в Польщі.

Чого як чого, але данин має горожанин Польщі під достатком. Стягають їх і держава і повіти і міста і сільські громади, ріжні торговельно-промислові і ремісничі палати, каси хорих, асекурації, обезпечення від випадків, безробіття, нездібности від праці і т. д. Цікаво знати, яке є загальне обтяження суспільними данинами населення в Польщі? Відповідь на це питання дає один польський статистик (вчений, що обраховує ріжні суспільні явища). Він обрахував, що пересічно на одного мешканця припадає 93 зол. таких данин, як податків, оплат і вкладок. Більше як половину цеї квоти, бо 68 зол. бере держава, самоврядування коштує поверх 14 зол., а решта припадає на ріжні суспільні обезпечення. При загальній нужді трохи того за багато.

Наслідки лихої господарки.

Господарка в польських кооперативах має свою славу. Ще не скінчилась голосна справа банкроцтва львівської споживчої кооперативи „Нуза“, де кількадесять тисяч членів, переважно ріжних урядовців, відповідає своєю кишенею за кепську господарку управи, а вже маємо друге таке банкроцтво, що для відміни впало тягарем переважно на селян. Є це справа кооперативи „Центральней каси влосьцяньскей для рольніцтва, пшемислу і гандлю“ у Львові, що наслідком лихої господарки збанкротувала а тепер на основі судового присуду члени мають заплатити недобір в сумі 197 тисяч зол. Цю суму розложено на 675 членів, з котрих більшість має заплатити від тисячі до 2.500 зол.

Тому, що на основі закону про кооперативи з 1920 р. присуди конкурсового суду не мусять бути доручені, але вистарчить оголошення в урядових ґазетах, яких селяни, члени кооперативи не читають, то більшість членів збанкротованої кооперативи навіть не знає, що їх чекає екзекуція та ліцитація. Є це переважно селяни поляки, але не брак між ними й українців.

Драчки без кінця.

До якого казочного степеня доходять драчки по наших селах і містах, нехай послужить цей факт: Відділ скарбової контролі в Підгайцях видає купони на побирання спіритусу до палення по ціні 5 сот. за штуку. Але побирає не 5 сот. але 15 сот., бо на кожду таку штуку ліпить другий купон, чи пак цеголку з написом: „10 ґроши на помнік богатеруф в Фірлєюфце“.

Чи ліплять ще якісь купони на сам спіритус, не знаємо, але судячи по купоні муситься признати, що „скажони спіритус“ скажено коштує.

І. В.

Для кого писарські курси?

Селянин Іван Їжак з Сільця коло Підгайців, що скінчив виділову школу, вніс до Самоуправного Виділу у Львові подання, щоби приняли його на курс громадських писарів. Прохання його заопініював виділ повітової ради в Підгайцях в такий спосіб (по польськи):

„Предкладається ниніпше подання з внеском на неузглядненя, бо петент не зможе дістати в тутейшім повіті відповідної посади, а як рільник о посаду в іншім повіті не буде старатися“.

Смерть мишам і щурам!

Зачувати, що міністерство внутрішних справ занялося справою нищення миший і щурів і приказало адміністраційній владі в краю, щоби при помочи поліції та громадських урядів спонукала сільське населення до боротьби з мишами і щурами. Ця боротьба має бути переведена в першій половині травня ц. р.

В честь народнього Кобзаря.

Заходом українських культурно-освітних установ у Львові відбувся в неділю, 21. квітня ц. р. в салі міського театру святочний концерт в честь Тараса Шевченка. Гарне вступне слово виголосив голова „Просвіти“ проф. М. Галущинський, після чого мішаний хор львівського „Бояна“ відспівав дві композиції Ревуцького і одну Є. Барвінського, а орхестра відіграла твір С. Людкевича „Стрілецька рапсодія“.

Свято відбулось в полудне і випало, як звичайно, дуже врочисто. Львівська українська громада віддала гідно честь народньому Кобзареви.

Ревізії й арештування.

В Бережанах арештовано ві второк, 16. квітня ц. р. студентів українців Володимира Рижевського, Михайла Ставничого, Ярослава Старуха і міщан Підулу, Кокорудза і Нагуляка. Причина арештовань невідома.

Дня 19. квітня поліція перевела ревізію в домівці філії „Просвіти“ в Бережанах та у студента Богдана Бородайка. По переслуханню п. Бородайка полишено на вільній стопі.

НОВИНКИ.

— **Відгомін недавної війни.** В Тернополи арештовано Миколу Проця, бувшого вістуна української жандармерії, під замітом злочину вбийства. Хтось доніс, що Проць в січни 1919 р. в часі повороту австрійських військ з України, стрінувши коло фільварку графині Рейової в Микулинцях якогось поручника від уланів, поляка, убив його і стягнув з нього убрання. Арештований признає, що справді убив якогось офіцира, але

зробив це зі службового обовязку, бо цей офіцир був інтернований і хотів утікати.

— **Доляри не передавняться.** Американський уряд випускає з днем 1. липня нові долярові банкноти. Появилась була чутка, що давні доляри стратять вартість і тому треба їх завчасу виміняти. Однак з урядових кругів подають до відома, що ніодин старий банкнот Зєдинених Держав не може передавнитися і буде мати вартість хочби по десятках років.

— **Бють сільських робітників.** При будовах у Львові працює багато людий зі села, яких будівничі наймають радо, платячи їм меншу винагороду. Не подобається це безробітним зі Львова і вони нападають на сільських робітників та бють їх. Перед кількома днями прийшло в ріжних місцях до великих авантур, так що поліція арештувала одних напасників, а інших розігнала.

— **Банки підносять процент.** Польський Банк підніс дисконтову стопу із 7 на 8 проц. Наслідком того приватні банки звернулися до міністерства скарбу, щоби їм позволено підвисшити дисконтову стопу з 12 на 13 проц. Кажуть, що міністерство згодиться на цю підвишку.

— **Що має коштувати заграничний пашпорт?** Зачувати, що польський уряд хоче знижити ціну заграничного пашпорту до половини. Значить, пашпортова оплата малаб виносити 125 зол. Ціна за пашпорт знижений лишиться без змін 25 зол.

— **Каригідний вибрик.** На залізничім шляху Львів-Сапіжанка, між стаціями Жидятичі і Запитів хтось положив поперек шин телеграфічний стовп. Машиніст особового поїзду, що їхав зі Львова, стримав поїзд перед самою перешкодою, але всетаки машина наслідком наглого загальмування вискочила зі шин. Поліція шукає за виновниками каригідного вибрику.

— **Бандитський напад на професора.** В польській бурсі в Тернополи напав на коридорі на проф. Сокалюка якийсь чоловік. Ударом по голові, звалив його на землю і пробував видерти йому гроші. На крик нападеного збіглися ученики і сполошили бандита. Поліція арештувала якогось Зембу, в якім Сокалюк пізнав напасника.

— **Циганський процес.** В чехословацькім місті Кошицях розпочалася судова розправа проти банди циганів, що допустилася численних грабунків і убивств. Спершу закидували їм, що вони їли також мясо зі своїх жертв, однак слідство того їм не доказало. Із 47 арештованих циганів задержали у слідчій вязниці тільки 19, а решта відповідає з вільної стопи.

— **Крівава студентська забава.** В реставрації на Погулянці у Львові прийшло до крівавої бійки між двома студентськими товариствами, з яких одно було жидівське а друге польське. В бійці взяло участь коло 100 осіб. Поломали столи, крісла, лавки, повибивали шиби і зеркала, наробивши шкоди на 10 тисяч зол. 17 студентів вийшло з бійки покалічених, між ними 7 тяжко, так що ратункова стація заопікувалася ними.

— **За кривоприсягу.** В карнім суді у Львові відбулася розправа проти Марії Бубель, що під присягою зложила фальшиві зізнання. Дістала за те три місяці вязниці.

— **Страшна смерть.** Дві молоді жінки із Судової Вишні, Марія Тихович і Аврелія Краль вертали особовим потягом з Кракова. На стації в Хоросниці висіли з потягу хибно на противну сторону. В тій хвилі надїхав поспішний потяг зі Львова і вбив обі жінки на місци.

— **За вбивство на забаві.** Карний трибунал у Львові засудив Василя Мельника з Гоoродка Ягайл. на два роки тяжкої вязниці за те, що убив Антона Юринця в часі бійки, яка повстала в читальни ім. Качковського.

— **Велика пожежа** навістила село Путятинці пов. Городок ягайл. Огонь вибух від комина і при сильнім вітрі захопив у короткім часі кількадесять будинків. Згоріло 34 хат і 50 господарських будинків. Шкода виносить коло 200.000 зол.

— **Вимордували цілу родину.** На дім Авраама Інґберґа в Коньчицях пов. Ніско напали бандити і сокирами змасакрували цілу родину. Його жінку Ляту і доньку Малку вбили на смерть, а Інґберґа так тяжко покалічили, що він вмирає в шпиталю. Бандити вкрали гроші й тютюн і пропали без сліду.

— **Судова розправа на міги** відбулася перед городським судом у Варшаві. Глухонімий Пйотровський заскаржив глухонімого Ковальського за образу чести. На розправі, на якій не впало ні одно слово, переслухано 12 свідків, також глухонімих. Видко міги Ковальського були дуже образливі, коли суддя засудив його на 8 днів арешту.

— **І таке буває.** В лісі коло Берна найшли одного селянина, що відтяв собі руку. Він зійшов з розуму з великої побожности. Перед кількома тижнями викопав собі в лісі яму і жив тільки водою. Цілий день молився і бичував себе. В латинську великодну пятницю прийшов до дому, взяв сокиру і вернувся до ліса. Під вечер хтось з родини пішов подивитись, що він робить і знайшов його в ямі без руки, яку відрубав собі сокирою. Принесли його до дому напів мертвого.

— **Сардинки затопили корабель.** Незвичайна пригода стрінула рибацький корабель коло замку Сан Педро в Каліфорнії. Коли корабель виплив на повне море, залога запустила великі сіти на риби. Тоді надплила величезна лава сардинок і цілим тягаром ваги коло триста тон обтяжила сіти, наслідком чого корабель негайно перехилився і затонув. Залога уратувалася.

— **Бандити зі скорострілами.** З Ню Йорку доносять, що пятьох бандитів, озброєних скорострілами, напало в Ґрінічу на авто, яким їхало трьох урядників і везли 38 тисяч долярів на виплату робітникам. Бандити дали кількадесять стрілів, ранячи двох урядників, зрабували всі гроші і втікли на авті. Поліції не вдалось покищо їх зловити.

— **Зачумлені щурі.** Німецька поліція в Гамбурзі сконфіскувала судно з ладунком бразилійського збіжа, на котрім найшли щурі, заражені чумою. Видано відповідні зарядження, щоб охоронити людей перед страшною заразою.

Фахові школи.

Фаховими звемо такі школи, що вчать якогось фаху. Коли загальнообразуючі школи, як ґімназії підготовлюють доперва до високих шкіл, то фахові вже відразу підготовляють до якогось звання, прим. ремісничі до ведення ремесла, торговельні до ведення торговлі, так що молодець по їх укінченню має вже готовий хліб в руках. Таких шкіл державних з польською мовою навчання є значне число на нашій земли. Є це школи промислові з ріжними відділами ремесла, та окремі шевські, столярські, різьбарські, ковальські, шлюсарські. Є теж торговельні річні і трилітні Спис таких шкіл має канцелярія „Рідної Школи“ у Львові, Ринок 10 і там може кождий дістати інформацію де і яка фахова школа є та які у неї услівя приняття.

З тих шкіл повинна наша молодь користати, бо вони скоро дають хліб і то такий, що молодець має свою долю у своїх таки руках, бо як він добрий фахівець, то найде роботу у цілому світі і ніхто о метрику його не буде питати. З тих шкіл і тому ще мусимо користати, бо своїх рідних маємо тільки дві фахові школи і то у Львові, отже не для кождого доступні. Є се *Торговельна Школа Т-ва „Просвіта“* у Львові при вул. Корняктів і *Промислова жіноча* СС. Василіянок при ул. Длуґоша.

Торговельна школа заснована ще в 1911 р. *має ріжні відділи* для хлопців і дівчат: 1) трилітну для тих, що покінчили 7 кляс всенародньої або 3 кляси середної школи і мають 14—17 літ життя; 2) однорічну для абітурієнтів ґімназій і 3) ріжні курси 5—10 місячні для усіх доступні. У Школі вчать таких предметів: релігія, українська, польська і німецька мова, історія, кооперація, книговодство, переписка, купецькі рахунки, торговля і торговельний закон, товарознавство, ґеоґрафія торговельна, стеноґрафія, писання на машині, каліґрафія. На курсі абітурієнтів вчать тільки фахових предметів, бо загальнообразуючі винесли абітурієнти з ґімназії, а на коротких курсах вчать рахувати, вести книги, і торговельного та кооперативного закона. При Школі є кооператива молоді, де вона практично вчиться, як вести кооперативи. По укінченню Школи молодь може найти місце в кооперативах, у приватних купців, касах, фабриках і ріжних підприємствах, або таки зголосити свій власний інтерес.

В державній службі може одержати місце урядника II. катеґорії, так як по укінченні ґімназії.

Школа має такі самі права, як державні школи, отже державна каса платить оплату за дітей державних службовиків, вони дістають за них родинний додаток, молодь шкільна має шкільні карти залізничі і право до скороченої служби у війську.

Тож молодь, яка має охоту до торговельного чи кооперативного діла повинна користати з тої Школи.

Дівчата, що волять жіночі роботи повинні записуватися до *Школи СС. Василіянок.* Там навчаться шиття, кравецтва, усяких жіночих артистичних робіт, трикотажі, домашнього господарства, отже річей, котрі придадуться кождій жінці, а такій, що мусить працювати на хліб дадуть добрий фах у руки. Також доповнять собі вони в тій Школі загальне своє образування, бо там вчать також загальнообразуючих предметів. Услівя приняття такі самі, як до торговельних шкіл.

Накінець ще одна рада для тих, що не мають скінчених 7 кляс. Вони повинні ще до вакацій

а найдалі до кінця серпня зголосити іспит у семиклясовій школі з семої кляси. Чого до того іспиту вчитися порадить кождий управитель нашої Школи, а де такої нема — управитель державної семиклясової школи.

Хто має більше як 17 літ, а хоче ходити до трилітної торговельної або якоїнебудь фахової (заводової) школи, мусить внести через управу тої школи прохання до кураторії о дозвіл на приняття до школи мимо спізненого віку.

Вписи до обох Шкіл будуть у свойому часі оповіщені, вони відбуваються все з кінцем червня і серпня. *Д. Коренецъ.*

Із садівничої практики.

Цвіт і навязок овочів на деревах.

Кождому, хто бачить овочеві дерева, цвитучі обильно на весну, а потому не бачить з того цвіту гідного навязку овочів, мусіло прийти на думку питання: чому то помимо багатого цвіту буває навязок лихий? Відповідь на це питання не є легка, бо на цю появу складається багато причин. Хочу зібрати головні причини разом.

Найважніша причина частинної неврожайности і неправильних урожаїв деяких сорт лежить таки в самій сорті. Є сорти такі, що родять гарно рік в рік. Сюди належать передовсім сорти вчасні, що видають свій овоч скоро і через те мають аж до зими багато часу, аби нагромадити достатком соків в пучках, що формують цвіт на другий рік. Родючість або неродючість є знаменною для поодиноких сорт і тим, що одні сорти мають природний наклін до навязку, хоч їх цвіт не став заплідненний, інші сорти навязують овоч лише тоді, коли їх цвіт заплідненний. Досліди заграничних вчених садівників ствердили, що група, котра навязує овоч дівичий, то значить і в тім випадку, коли цвіт не є заплідненний, є все більше родюча, і то постійно, чим сорти з першої групи. Овочі цеї першої групи, що видають овоч дівичий, є замітні тим, що їх зернова шишка є слабо розвита, зерна бувають часто ледви зазначені і взагалі в шишці зерен зовсім вирослих або нема зовсім, або є їх мало. Тимчасом сорти, що належать до другої ґрупи, навязуючі овоч лише тоді, коли цвіт є заплідненний, мають шишку добре розвиту і в зерна багату.

На цю появу не звертають до нині уваги, а проте вона рішає у великій мірі про те, **від котрих сорт можна надіятися з гори доброї і постійної родючости.** До сорт, що навязують овоч і без запліднення (овоч дівичий) належать між іншими отсі: золота зимова пармена, літний кольвіль Фраса, Целліні Харламовський, добра Люїза, маслянка Клерґо, маслянка деревна Есперинка дубельтова, филипівка. Знаючи все те, маємо вже вказівку, на котрі сорти найбільше числити можна, коли хочемо забезпечити собі постійні, досить видайні збори овочів. Коли підпоможемо природний наклін тих сорт до родючости через сильне живлення дерев, щоби з весною розвилися добре їх пучки, цвіти і молодий навязок, то тим забезпечимо собі і добрі овочеві збори.

Вернім до тих сорт, що навязують овоч лише тоді, коли їх цвіт буде заплідненний. Ця річ не відбувається так легко. Бо не досить, що запліднення цвіту залежить від догідного підсоння і від облету пчіл та комах, але ця група ділиться ще і на два відділи. Є в ній сорти, що запліднюються ніжним порошком з власного цвіту і ці запліднюються скорше, певнійше; і є сорти, що не заплідняться інакше, як лише порошком з іншої деревини, часом з іншої сорти. Часто може статися, що найкраще розвинене і розцвиле дерево не навяже овочу, коли в його близькім окруженню нема рівночасного цвіту сорт інших. До сорт, навязуючих дуже тяжко точно з цеї послідної причини, належать поміж грушками: любка Кляпа, памятка конґресу, Неліс Вінтера, христіянка Віліяма, жовта бель флер; з черешень: королева Гортензія, красавиця з Шуазі; зі сливок: сливка волоська. У всіх тих сорт вислíджено: що вони родять лише тоді, коли цвіт їх є заплідненний; що запліднення їх цвіту порошком не лише того самого цвіту, але і порошком інших цвітів з того самого дерева є неможливе; щоби ці сорти вродили, мусять недалеко них находитися дерева тої самої сорти, або того самого роду і порошок з тих других дерев мусить на їх цвіт бути перенесений комахами, котрих очевидно мусить бути багато.

З того зрозуміємо, як важну ролю відграють комахи в садівництві. Без них, без великої їх скількости багато сорт не родило би зовсім. Головними комахами, що спомагають родючість сорт цеї ґрупи, є пчола і тому треба властителям садів старатись за свої власні пчоли, закладати в садах пасіки. Зрозуміємо також, як важна є рада, щоби в часі оцвіту садовини, іменно в теплі дні около полудня потрясати цвитучими деревами. Тим відполошується комахи з тої деревини, якою ми потрясли і вони переносять плідний порошок, який чепився їх тіла, на цвіти сусідних дерев, а це забезпечує запліднення цвіту тих дерев.

Родючість овочевих дерев і кущів залежить у великій мірі від підсоння, яке панує в часі оцвіту. Коли березень і квітень є достаточно теплі, то деревина зацвите вчасно і значно, і навяже навязки, заки ще настануть можливі травневі приморозки, а ці не шкодять вже готовому навязкови. Інакше вийде справа, коли в часі цвіту настане зимно і мокро. Тоді розвивається цвіт поволи, порошок цвітовий не може вигрітися, дозріти і статися родючим; цвіт вяне, заки не наступило запліднення, навязки опадають і вся надія на урожай пропаде. А надто працює в таке холодне підсоння комаха яблінкова, котра знищить добру половину того, що таки навязалося.

Брак земної вохкости має також великий вплив на навязок овочів. Цвіт потрібує до досконалого свого розвитку багато води. Коли земної вохкости бракує, а сухі вітри висушують деревину, то цвіт не може розвитися зовсім і опаде без запліднення. А хоч і дещо навяжеться, то завдяки посушности землі навязок не росте, а опадає з деревини. Деревина, що росте буйно, має ще настільки соків, аби до значної температури опертися злим наслідкам тревалої посухи. Однак дерева, що ростуть слабо, мусять бути сильно підливані, поки навязки не дійдуть до третої части повної своєї величини.

Є сорти, що мимо знаної своєї родючости заводять, і не навяжуть овочів, якщо не допише їм земля, культура, підсоння, хоч інші сорти доспівають в тих самих условинах. До таких вразливих сорт належать приміром: пепіна Рібстона, білий кальвіль зимовий, маслянка зимова Гардепонта, фляшкова грушка Боска. Тому при виборі сорт треба числітися з натурою поодиноких сорт, при чім є замітне те, що деякі ніжнійші сорти не дозрівають в даній околиці як дерева високопенні, але є родючі, коли їх плекати як дерева карлові, або як низькі формовані дерева (піраміди, кордони, пальмети і т. ін.).

Часто буває причиною неродючости загальне знеможення (яловість) землі. Деревина цвите багато, а не має сили навязати овочі, або навязки спадають за короткий час до чиста. Аби деревина могла виживити овочеві навязки, мусить мати не лише вохкість, але і достаточну поживу. Тому є конечне кожду деревину, що навязала багато, живити плинним погноєм принайменше до кінця червня. До того надається знаменито гноївка, розпущена двома частями води. Гноївку треба вливати в ямки, зроблені не при корінню, а в обсязі корони дерева. Хоч деревина відцвите і навяже гарно, то таки прийде на неї ще час, коли багато навязків з неї без жадної видимої причини опадає. Цей час настає у зернової деревини в чотири тижні, у деревини кісткової в шість тижнів по оцвіті. Тоді властиво творяться в овочах зерна і кістки. Деревина сильна, що має чим кормитися або котру кормимо гноївкою, перебуде цей час без значної шкоди, зате деревина ялова, що не має чим живитися, може стратити мало не весь навязок.

Михайло Бардеґа, інструктор садівництва і пасічництва в Борщеві.

ДОПИСИ.

КОРЧИН ПОВ. СОКАЛЬ. Будова читальняного дому. На загальних зборах нашої читальні „Просвіти“ 7. квітня ц. р. обговорено справу будови читальняного дому, яку піддержав щиро наш начальник громади Ст. Мельник і його заступник Ст. Марцинюк. Перший з них жертвував на сю ціль 20 долярів, а за його приміром пішли інші громадяни, а саме Ст. Гуменюк 20 дол., Андрій Салагуб 20, Ст. Марцинюк 10, Йосиф Коваль 10, Петро Шморай 10. Крім того дали ще інші по 5, 3 дол. і т. д., так що доси зложено на будову читальняного дому 160 ам. долярів. Дня 10. квітня ц. р. скликав начальник громади раду громадську, котра рішила подарувати під будову читальні 160 метрів квадратових громадської площі. Праця йде живаво в нашім селі і є надія, що в недалекім часі будемо мати власний читальняний дім. А покищо всі свідомі громадяни мусять допильнувати справи, не жалувати дальших жертв на сю ціль і працювати невпинно, бо щойно конець діло хвалить. **Прихильний.**

ГАЙВОРОНКА ПОВ. ПІДГАЙЦІ. Замерз закон! Наше село щиро повитало заклик до боротьби з алькоголем. Зібрано підписи і внесено до громадського уряду. Здавалося, що вже в цьому році спекаємося зі села смердячих шинків. Та сталось інакше. Бо хотяй на засіданню громадської ради переголосовано більшістю голосів домагання громадян, то наш війт таки не зарядив голосування і представникам громади заявив, що він про плебісцитові закони нічого не знає і мусить порадитись. І радився він так довго, аж минув речинець, в якому можна було минулого року переводити голосування. Недавно дістав війт від староства письмо, в якім влада домагається від нього вияснення, чому він досі не перепровадив плебісциту. Що він відповів, не знаємо. Одні кажуть, що відписав, будьто би через морози не можна було того зробити, другі, що той закон вже є в громадськім уряді та так через морози замерз, що його ніяк не можуть розігріти і чекають з ним на травень, на тепло. **Радний.**

ДЖУРИН ПОВ. ЧОРТКІВ. Виступ ґімназійного хору. Дня 14. квітня ц. р. загостив до села Джурина мішаний хор прив. української ґімназії „Рідної Школи“ в Чорткові під проводом ґімн. учителя д-ра В. Вовка і ґімн. учит. Фарини й дав тут пополудні концерт. Перед виступом хору проф. Фарина виголосив реферат про значіння і завдання „Рідної Школи“, який присутні приняли оплесками. Після реферату виступив хор в мальовничих народніх строях і почав спів народніх пісень, щедрівок та колядок. Видом співаючих дітей і совісно вишколеним хором були всі присутні просто захоплені, а деякі пісні на загальне домагання треба було повтаряти. Цілий цей хор зложений майже з самих селянських дітей, учеників ґімназії „Рідної Школи“ в Чорткові. Своїм удатним виступом він показав селянам, що гріш, який іде від них як маленька лепта „Рідної Школі“, не йде на марно. Думаю, що від нинішнього дня громадяни села Джурина будуть більше цікавитися „Рідною Школою“, на яку в цьому році з нагоди коляди не зложили ні сотика, та побільшать на ту ціль свої добровільні датки. Побажатиб, щоб цей хор загостив також до інших сіл і розбудив своїм співом любов до свого рідного **Селянин.**

Нові книжки й видання.

ЖИТТЯ І ЗНАННЯ ч. 7 і 8 за квітень і травень. Ст. 193—256. Визначається богатим змістом і численними ілюстраціями. Редакція: Львів, Ринок ч. 10.

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР ч. 8, квітень ц. р. Львів, вул. Зіморовича ч. 20.

ЖІНОЧА ДОЛЯ, двотижневик для українського жіноцтва, ст. 8. Коломия, вул. Нова 1.

Смішне.

Відгризся.

Сварлива і вічно невдоволена жінка оглядає штуку, яку чоловік купив на ярмарку, і каже:

— Ти все однаковий! Вибираєш що найпоганійше і найгірше...

— То правда — відповідає чоловік. — Я був уже такий, як з тобою женився.

Чому ні.

Умер господареви наймит. Ледви його поховали, а вже зголосився до нього якийсь подорожний і питає:

— Чи міг би я заняти місце небіщика?

— Чому ні, — відповідає господар — Як тільки грабар згодиться...

В заїзднім домі.

— Ваш дім повний блощиць! Цеї ночі я сам забив їх з. пятьдесять!

— Ах, пане, будьте такі добрі, переночуйте ще одну ніч!

Ціни у Львові.

Збіже. Пшениця 54, жито 37, ячмінь на мливо 32. овес 34, гречка 43, кукуруза 36, сіно 20—22, солома 10—12.

Гроші. Доляр амер. 8·92, канад. 8·85, чеська корона 0·26, австр. шілінґ 125, лей 0·05, франц. франк 0·34, швайц. франк 171, фунт штерл. 43·80, червонець 18.

Набіл. Масло десерове 6·20, столове 6, кухонне 5·60, молоко 0·45, сметана 2·40, сир звичайний 1·60, бриндзя 6·—, мід патока 3·—, яйце 0·15.

Оголошення.

Видає С-ка „Діло“, зар. стов. з обмеж. пор. — За редакцію відповідає Ол. Кузьма. — З друкарні Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.